

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Suumma [!] de laudibus christifere virginis Marie

Albertus <Magnus, Heiliger>

Colonie, 1502

VD16 A 1357

Quinto de colore capillo[rum]

[urn:nbn:de:hbz:466:1-69610](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-69610)

De colore capillorum.

pugna ibi difficilior victoria. vbi at̄ ē difficilior victoria maior gloria. igit̄ de p̄mo ad vltimuz vbi maior pugna ibi maior gloria. igit̄ gloriosior est castitas in calidū q̄ in frigidū ¶ Itē phs. Incōtinēs est q̄ patit̄ ⁊ reducit̄. cōtinēs aut̄ q̄ patit̄ nec reducit̄. Insensibilis qui nec patit̄ nec reducit̄. sed mediū virtutis est pati nec reduci. ergo virtuosior est castitas vbi maior passio a d̄o. h̄ aut̄ ē in calidū. ḡ ⁊ c̄.

¶ Quinto. de colore capilloꝝ. q̄ s̄m autores medicine sunt quattuor. scz niger. rubeus. glaucus. canicies. Cū igit̄ glaucus p̄stet ex humore melancolico. canicies aut̄ ex nimia defectōe caloris naturalis ⁊ ex abūdantia putridi s̄matis. qd̄ plurimuz est in senibꝝ. de illis duobꝝ nō fit questio. sed t̄m de nigro ⁊ rubro ¶ Uidet̄ q̄ capilli eius debeāt esse rubri. Rubedo em̄ attestat abūdantiā colere nō aduste. nigredo aut̄ fit ex abūdantia colerici incensi vel adustione multa sanguinis. qz vt d̄t Galien⁹. Rubedo attestat sanguini. nigredo colerice vel melācolice p̄plexioni Cū igit̄ nobilior sit p̄plexio sanguinea q̄ colerica vel melācolica. color attestat̄ sanguini nobili. qz erit q̄ attestat̄ colere vel melācolie. igit̄ nobilior rubedo q̄ nigredo. ergo erit in corpore nobiliori. ¶ Itē Gal. qm̄ describit corpus eucratīcū i regni d̄t p̄petēs crassos cogitatioēs s̄m totā aīalis habitudinē. h̄c s̄t scz color ex albo ⁊ rubro mixt⁹. capilli s̄o rubri ⁊ mediocrii. crīpi in pluribꝝ ⁊ c̄. ergo in corpore eucratīco capilli debent esse rubri. Itē in eodē. nā si eucratīcū cerebz existat s̄m quattuor q̄litates. oīa que dicta sunt habebit. t̄m mō supfluitates q̄cuqz p̄ palatuz ⁊ aures aut nares purgātur. h̄c habebit moderate. ⁊ minime ledet̄ ab oībz que extrinsecus calefaciūt ⁊ infrigidāt ⁊ siccāt ⁊ humectāt existētibꝝ infantibꝝ talibꝝ capilli sunt subruhi. ergo in optimo sibi cōplexionato cerebro capilli debent esse rubri. hoc est aut̄ cerebz nostre d̄ne. ḡ ⁊ c̄.

¶ Uidet̄ aut̄ q̄ debeāt esse nigri. Cōstātinus em̄ in pantegni tres causas piloz ponit dicēs. Capilli caput custodiūt. honestāt. ⁊ defendūt. quibꝝ si careat hō maxime est inhonestus. et precipue in mulieribus. et iuxta hoc natura facit corpori iuuamēta atqz ornamenta. ¶ Itē est cā quare masculi ⁊ nō femine barbescūt. qz fumus qui est piloz cā ex natura magis augmētatur. que qz natura nō sufficit expellere ⁊ sumere expellit p̄ duo loca. i. p̄ caput ⁊ barbā. Unde fit q̄ calidissime femine barbescere videātur. et ecōuerso in masculis frigidis. Uī nō barbescūt eunuchi. qz p̄diderūt mēbra calidiora. Pili igit̄ isti facti sunt a natura vt essent ornamenta ⁊ iuuamenta ¶ Ex hoc patz qz tres sunt causē piloz. Expulsio fumose supfluitatis aīalis iuuatiua. Defensio a calore ⁊ frigore exteriori. Et ornatu capitis. ¶ Quātuz ad p̄mā vilitatē magis vidētur p̄uenire eucratīco corpori nigri capilli. Si em̄ expulsio supfluitatis nocue est iuuatiua. que cūqz sup

Capilli rubri
pbantur fuisse.

Capilli pbant
fuisse nigri.

Tres cause
capillorum

Bo p̄ma.

De colore capilloꝝ fo. xvi

fluitas magis est nociua illius expulsio maxime est iuuatiua. s; co-
lericu incēsum z sanguineu adustu magis est nociuū q̄ sanguineus
humor nō adustus. ergo maḡ est iuuatiua expulsio illius q̄ istius
sed ad illius expulsionē seq̄tur generatio nigroꝝ capilloꝝ. z nō rube-
oꝝ. ergo q̄tum ad illud eucraticū corp⁹ magis debet habere nigros
capillos q̄ rubeos. Silit̄ q̄tum ad defensionē. nigri em̄ capilli for- **Capilli nigri.**
tiores sunt q̄ rubri. Silit̄ q̄tum ad ornamentū. pulcior est em̄ z
aprior p̄portio extremi ad extremū q̄ mediū ad extremum. opposita
em̄ iuxta se posita magis elucescūt. ergo supposito colore cutis albo
et rubeo magis venustat in capillis nigredo q̄ albedo vel rubedo
¶ Itē q̄tum ad sensuz visus nigredo est ouenientior. qz cōgregatiū z
visus. rubedo aut̄ vel albedo disgregatiū. ¶ Itē q̄tum ad signatū z
rubedo em̄ attestatur mobilitati z infirmitati. nigredo aut̄ firmitati
et stabilitati. qz respondet elemento qd̄ est terra. ¶ Itē Constantinus
in pantegni vbi describit corpus eucraticū. sic d̄t. In superiorib; par- **4.**
tib; libri meminimus nos dixisse de intēperata p̄plexione corporis.
q̄tum ad p̄plexionē equalis. oportzigit nūc dicere de equali p̄ple-
xione z eius featōe Corpus em̄ equale neq; multū maciduz est neq;
pingue. color eius inter rubeū et albū mediū. pili ei⁹ in infantia ru-
fi. in puericia z in iuuentute nigri. ergo ad eucraticuz corpus p̄tinet
nigredo in capillis fm̄ Constantinū. ¶ Et sic etiā videt̄ p̄trouesia in **6. p̄trouesia**
ter constantinū z galienū. cū hic nigrū capilloꝝ colorē ponat in equa-
li corpore. ille aut̄ rubeū. Itē eadem p̄trouesia inuenitur inter illos
qui loquūtur de corporis pulcritudine. quozū vnus sic dicit. femi-
neū plene si vis formare decore. p̄formet capiti vultū nature circū-
nus orbem. Crimib; irrurilet nitor aurū. ergo vult q̄ capilli debent esse
aurei coloris. Alter aut̄ d̄t sic. Spectandū nigris oculis zc. ¶ Item
in canticis vbi describitur pulcritudo spūalis per exteriorē pulcritu-
dinem. d̄t sic. Come eius sunt sicut elate palmarū nigre quali cornus
ergo videt̄ q̄ ad exteriorē pulcritudinem p̄ quas interior̄ describi-
tur pertineat nigredo in capillis. ¶ Quia vt dicit magister Richar-
dus de sancto victo. sup̄ idem verbū et similia. Neptalym d̄t seruus
6. emissarius d̄ans eloquia pulcritudinis. qui pulcre hominē interior̄
rem eisdē verbis reficit. et exteriorē. dum p̄ exteriora visibilia ad in-
uisibile pulcritudinē intellectū traducit. igit̄ ad exteriorē pulcritu-
dinem per quā hmōi intellectus traducit̄ ad interiorē p̄tinet nigre-
do in capillis. ¶ Item fm̄ p̄plexionē innatā soboles solēt assilari p̄-
7. rentib; z ecōtra. s; videmus q̄ gen⁹ iudeoz vt in plurimū h; nigros
capillos. s; z d̄na nostra. cū fuit de p̄genie iudeoz ¶ Itē veronica p̄-
8. tendit nigrā barbā. z nigros fuisse crines in d̄no. igit̄ in d̄na nostra
sum maxima fuerit similitudo inter ipsos.

De colore oculorum.

Color oculorum
fuit niger. p.

Contra

¶ Sexto. de oculorum colore. qui quadruplex est. scilicet niger subger. Ille enim in pluribus comitatur nigro colore in capillis. qui habentes nigros capillos sunt etiam habentes nigros oculos. et etiam videntur congruere maxime venustati. Unde Spectandum nigrum oculis. Etiam in contrarium videtur quod alius describens pulcritudinem quam ad oculos dicit. Radiat utriusque gemelli luce smaragdina. vel sideris instar ocelli. illi autem colores non sunt nigri. igitur etc. ¶ Item nigredo oculorum. ut dicit Johanicus puenit ex defectu spiritus visibilis vel perturbatio ipsius. aut ex penuria crystallini humoris. aut quod plurimum recedit interius crystallinum humor. aut ex humore abundantia que est filis albugini oui. aut ex perturbatio ipsius aut ex abundantia qualitatis vici humoris. igitur cum iste color in oculis causetur maxime ex defectu eorum in quibus consistit oculi perfectio ad videndum. ut est spiritus visibilis et humor crystallinus. nullo modo iste color erit eucraticus corporis. De glauco et alijs non fit questio cum attestantur minus nobili complexionis.

R^o ¶ Ad hoc respondendum est quod sex sunt colores cutis ex albedine et rubedine. compositus. niger. citrinus. glaucus. albus. et rubens. Et solus ille qui est ex rubore et albedine compositus. ut dicit Johanicus est ab equalitate. preceps. alij vero omnes ab inequalitate. Primus est nobilissimus et corpori eucratico determinatus. et sic a Galieno in temperata complexionis positus est. et sibi modo a Constantino in pantegni. Nunc igitur

Ad obiecta tur procedimus in corpore beatissime virginis existisse. ¶ Ad obiecta in contrarium videmus. quod licet color niger sit magis visui congruus ad videndum. non tamen est corpori eucratico determinatus ad habendum. color enim corporis principaliter ordinatur ad corpus subiectum et proprium venustatum et eius complexionem ostendendam quam per corpus alienum ad videndum. Item

Uisus cum visus delectetur in pulcro et in luce proportionabili delectabilior et deliciosior est ad videndum. color albus mixtus cum rubro quam nigredo. Et non est contrarium quod extremi colores magis sunt sensibili

Contrarium ui et motui. Illa enim preeminencia sumitur respectu alterius videtis. natura enim ut dicit philosophus semper intendit sibi simile. nisi sit ebria igitur color corporis debet determinari potius secundum congruentiam sui

Ad obiectum subiecti quam respectu alieni. ¶ Nec etiam obstat quod simplex nobilior est composito. hoc verum est inter res genere differentes. ut anima dignior est corpore. et non est in his in quibus est simplex pars compositi eadem cum altera secundum speciem. cum in his semper dignius sit totum sua parte. Quod autem obijciatur quod debuit esse frigide complexionis et habere colorem illi attestantem dicimus quod non. cum enim

Ad aliud gratia nobilior sit quam natura. castitas que totaliter est a gratia nobilior est quam ea que est partim a gratia. et quam ea que est partim a natura

De oculorum colore Fo. xvij

Et tãto è maior gratia z maiorè potètiã demonstrat. quãto fortiorè vincit naturã quãvis i beata h gine nulla fuit pugna. quia etiã fomes extinc^o fuit in ea Unde tãto fortior fuit z tãto nobilior fuit eius castitas. qñ nec hosti fuit tẽptãdi possibilitas. z nihilomin^o tãto de hoste triũphus glõsior quãto etiã ita caput ei^o trivit sub pedibus vt nec ad pĩmũ motũ cupie (cui generaliter subiacet oēs viatores) se ð ipã au^o fuit erigere Nõ ei diminuit rõe victorie nõ possit pugnari sz velle ipugnari z nõ posse resistere. illa etiã sil' glõsissima castitas et laudabilissima fuit q̄ i senũz aliqũe saltẽ motũ cõcupie sedit. z se in aliq̄ subiecta disseminãs exemplariter cõcupiscetiã a multis cordibz et corpibz pfugauit ¶ Ad istud qd̄ obijcit de colore capilloz dicim^o qd̄ color i capillis imediãtã signat sup dispositõem cerebri. vnde optim^o color i capillis debet determinari fm optimã cerebri cõplexionẽ

Gratiã maior fomes

Castitas

Ad obiectũ

Cõplexio cerebri

Optima aut cerebri cõplexio determinat scdm duos modos Uno mō cerebz optie è cõplexionatũ qñ è optie ordinatũ ad actõz naturã futũ. ita qd̄ opatões cerebri maxime ordinãt fm qlitates ad opationes cordis z epatis et stomachi z alioz mēboz pncipaliũ. et fm hoc cerebri debet eẽ calidũ z humidũ. Et hoc mō capilli talis cerebri in isãtibz sũt subruffi. in pueris hõ ruffi seu subruffi vel subrubei. in pfectis hõ rubei. sicut dicit Galien^o i regni autoritate supposita. nõ si eucraticũ. et fm hũc modũ loquebat qd̄ dixit. Crinibz irruilet zc Et fm hãc legẽ. pcedũt rones p illa pte Alio mō dicit eucraticũ cerebz fm qd̄ è optime dispositũ z ordinatũ ad actiões virtutis aialis q̄ proprie sũt i cerebro mediãte spũ aiali q̄ nascit in cerebro. z fm hõ calidũ z sicũ debet eẽ cerebri Quia ille due qlitates maxime subserviunt cognitõĩ. a caliditate em̄ è velocitas apprehẽdi. a siccitate firmitas retinẽdi. a calore è mot^o z mobilitas. a frigore q̄es z imobilitas Itẽ a siccitate firmitas recipiẽdi. siccitas em̄ è bñ terminabilis pprio termino male alieno Hũditas aut male terminabil' è termino pprio bñ autẽ alieno Et sic p̄z qd̄ magis congruit pfectiõĩ cerebri caliditas q̄ frigiditas. vt em̄ Galien^o i regni ostendit frigidiores q̄ oportet cerebri cognitões supflua multa fm pprias effluxiones z capilli in de subruffi manẽtes post multũ tps subascẽdẽtes subtiles z exiles plurimũ et facile a frigidis causis ledunt. et fm tps et fm spēs lesiõis satari cõsumũt. z somnolentiores qd̄ ammodo sunt icalido aut cerebri cõtraria sũt Et sic p̄z qd̄ nobilius è calidũ cerebz q̄ frigidũ A simili mō p̄z qd̄ sicũ nobilius è q̄ humidũ Galienus em̄ i regni dicit. siccioris cerebri cognitões nõ supfluit in effluxiõẽ z sensu pfectiõẽ vigilãtis nature sũt. hũdiores vero plati z nõ oĩno calui sũnt z sc̄si etetes sũt. z supfluxiones multe z somni multi z pfundũ Et sic p̄z qd̄ nobili^o è cerebz q̄tũ ad virtutes aiales si fuerit calidus et

De oculorum colore

siccū q̄ si fuerit calidū et humidū. Nā ut dicit Galien⁹ in tegni. Opti-
ma ē cōplexio calida et sicca. p̄mū q̄dē nō sūt abūdātes h̄mōi et s̄sib⁹
p̄fecti et vigilātissimi. p̄ma ḡnatio capilloz cūssima ē eis et plenissi-
ma nigri capilli. Si h̄o humiditas caliditati accidat parz q̄dē sup-
grediētib⁹ vtrisq; mediocritē bon⁹ ē eis color i oculis. vene magne et
supfluitates plūme mediocriter digeste. et capilli recti et subrubei et re-
plet et grauat caput a calefaciētib⁹. Et infra his h̄o noth⁹ sp̄ p̄trarius
In borea h̄o optie digerūt neq; excitari p̄nt ad multū somnū p̄uertē-
tes et grauiter dormientes sūt et plene vigilātes fātasias vidēt et s̄sē-
bus imp̄fecti sūt. Et sic p̄z ex cōiūctione ineq̄litate. q̄ optima cōple-
xio cerebri q̄tū ad virtutes aiāles ē calidū et siccū. et cerebro sic se ha-
bēti debēt capilli nigri. Et h̄ ē q̄d dicit cōstātin⁹ in p̄ategni superiorib⁹
Cū igit cerebz eucratīcū optimē sit ordinatū. vno mō ad actōes p̄tra-
tis aiā. alio respectu opationū p̄tut⁹ natural⁹. Et nobilioz sit opatio
p̄tut⁹ natural⁹ aiā q̄ natural⁹ p̄tut⁹. nobili⁹ ē it cerebz q̄d ē eucratīcū
ad opatōes aiāles q̄ ad opatōes naturales. igit p̄fectissimi et nobilissi-
mi corporis cerebz d̄z esse calidū et siccū. Cū igit corp⁹ domie nostre
fuerit p̄fectissimū fm̄ oīa mēbra. ip̄a habuit cerebz calidū et siccū et
capillos nigros. Et sic p̄cedūt rōes et auctes ad h̄ inducte. Ad hoc q̄d
obiect⁹ de colore oculoꝝ dicim⁹ q̄ color i oculis cū imediate signifi-
cet cōplexionē p̄p̄ij subiecti. p̄culdubio cerebro et calido et sicco de-
terminato determinabitur color oculoꝝ niger. Q̄d aut̄ obiect⁹ q̄ ni-
gredo oculoꝝ cāf ex defectu visibilis sp̄s et penuria cristallini h̄uō-
ris. et eoz in q̄b⁹ marie p̄sistit p̄fectō oculoꝝ. Dicim⁹ q̄ h̄ vez ē. sed
paucitas sp̄s visibil⁹ et h̄uōris cristallini causat a caliditate et siccitate
cerebri. sp̄s ei natural⁹ p̄ueniēs vsq; ad cerebz si cerebz fuerit calidū
maiorē ibi recipit depuratōez et subtiliorē subaz. q̄to at̄ suba subtilior
tāto pl⁹ h̄ēt de forma et min⁹ de materia. et q̄nto pl⁹ substātiā ē sub-
til⁹ et formal⁹ tāto magis ē actiua et fortioris opatōis. et sic a tali cere-
bro trāsmittit visibil⁹ sp̄s ad oculū paucior et subtilior et fortior sili-
mō nutrimentū pauci⁹ et subtili⁹ et nobili⁹. Paucitas igit sp̄s et nu-
trimenti q̄tū. s. ad materiā causat nigredinē ut dicit autor. s. ip̄a sub-
litas et paucitas materiē cā ē nobilioꝝ et fortioris opatōis. et sic ta-
les oculi erūt nigri. p̄pter p̄dictoz paucitatē. s. clarioꝝ ad vidēdū
et nobilioꝝ p̄pter s̄sū subtilitatē et nutrimenti puritatē. Et sic bea-
ta virgo in colore cutis fuit alba et rubea mixtim. i capillis autē et in
oculis nigra tēperate fuit. sicut et ei⁹ filiū dilectū speciosissimum for-
ma p̄ filijs h̄oim credimus fuisse coloratum.

Conclusio

Ad obiectum
de colore ocu-
lorum

Solutio

Nota

Questio xvi est de hijs q̄ cōcer-
nūt tā ioseph q̄z mariā q̄ ad nomē. despōsatōez. genealo-
giā et alia ut patebit. ¶ Querit p̄mo de h̄ q̄ d̄t viro Q̄d